

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
«СИНЕРГІЯ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕНЬ РУРАЛЬНИХ ЛАНДШАФТІВ»
здобувача ступеня доктора архітектури
Пшемислава Бастера
За спеціальністю 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток
архітектури»

Дисертація Пшемислава Бастера «Синергія методів досліджень руральних ландшафтів» засвідчила актуальність теми дослідження, аргументованість положень і отриманих висновків та результатів проведеного дослідження, наукової новизни, практичного значення. Ознайомлення з текстом дисертації і ілюстративною частиною дозволило оцінити науковий рівень дисертації.

Актуальність теми дисертації.

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається наступними положеннями.

1. У різнонаукових галузях сформовано методи та методики у дослідженні руральних ландшафтів, що охоплюють дослідження окремі аспекти об'єкту. Натомість, відсутня методологія комплексного аналізу, метою якого є адаптація історичних ландшафтів до завдань сучасного просторового планування.

2. Історичний руральний ландшафт – це змінний у сьогоднішніх економічно-соціальних реаліях об'єкт, що формується під впливом бачень архітекторів, муніципального адміністрування, інвесторів, почасти мешканців, де кожен з учасників обмежений у своєму баченні та розумінні об'єкту. Це породжує проблему помилок у просторовому плануванні. І якщо економічні прорахунки чи недоцільне функціональне використання з часом піддається виправленню, то втрата неврахованих історичної та культурної компонент ландшафту веде до безповоротного нищення історичного ландшафту та втрати нематеріального потенціалу у розвитку поселень, його ідентичності.

Попри наявні дослідження окремих аспектів сільського культурного ландшафту та наявні методи, задіяні у цих дослідженнях (до прикладу, розробка баз даних та ГІС-аналіз, фотограмметрія), часто розроблені архітекторами проекти і рекомендації з архітектурно-ландшафтної організації та просторового планування територій оминають завдання максимального збереження культурних нашарувань, оскільки це копітка та часоємна праця. Утворився вакуум між інформацією, яка отримується науковцями у ході різногалузевих досліджень, та її комплексним використанням.

У такій ситуації виникає потреба співставлення і порівняння методів, що були розроблені та використовувалися в різних галузях науки. Їх залучення до процесів планування і проектування (ревалоризації та відновлення) сільських територій, призведе до збільшення можливостей в завданні охорони природної та культурної спадщини. Врахування існуючих на даний момент методів повинно створити синергетичний ефект як на рівні накопичення і аналізу

інформації про сільські території, так і на рівні прийнятих проектних рішень щодо змін благоустрою сільських територій.

Необхідно розробити та верифікувати методологію дослідження історичного рурального ландшафту, яка б максимально відповідала поставленій проблематиці.

Як справедливо зазначив автор, «відсутня методологія комплексного аналізу, метою якого є адаптація історичних ландшафтів до завдань сучасного просторового планування».

Об'єктом дослідження є руральні ландшафти, як об'єкти прикладання інструментарію досліджень у різних галузях проектування.

Предметом дослідження є встановлення можливостей синергії міждисциплінарних методів дослідження руральних ландшафтів.

Межі дослідження:

- *змістовні*: дослідження виконано на прикладі сільських ландшафтів Польщі;

- *хронологічні*: від XVIII ст. і до теперішнього часу.

Завдання дослідження полягають в наступному:

1. Окреслити значення культурних і природних ландшафтів у питанні збереження ідентичності сільської місцевості.

2. Встановити проблематику використання методів дослідження, спрямованих на міждисциплінарний захист культурної спадщини.

3. Структурувати та порівняти наявні методи дослідження в питанні вивчення руральних ландшафтів.

4. Визначити можливість сумісного використання кількох різнонаукових методів дослідження у питанні всебічного вивчення руральних ландшафтів.

5. Продемонструвати підстави створення моделі синергії методів прередпроектних досліджень руральних ландшафтів та підготовки бази попередніх даних і рекомендацій щодо проектування, яку можна використовувати як універсальну методологічну модель, незалежно від території та площі проектування.

6. Шляхом практичного застосування на прикладі окремого об'єкту – історичного рурального ландшафту, встановити міру адекватності запропонованих дослідницьких інструментів - методик аналізу та процедур вимірювання якостей об'єкту згідно обраних критеріїв, у відповідності до завдань, для вирішення яких вони створені.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукова новизна роботи полягає в наступному:

«уперше:

– *подано* наукове обґрунтування історичних руральних ландшафтів, як «складного» об'єкту просторового планування. Зокрема, доведено що історичні руральні ландшафти: в силу втраченості більшості елементів, і, як наслідок, наявності «багатьох невідомих» в завданнях планування їх подальшого розвитку; різноаспектності завдань об'єкту; необхідності дотримання історичної достовірності при валоризації та збереження як пам'ятки культури і ландшафтної архітектури; завдань забезпечення функціональної доцільності об'єкту; врахування екологічної та економічної складових у розвитку

руральних ландшафтів; врахування соціальної складової, оскільки «людський чинник» є важливим у питаннях розуміння збереження історичної пам'яті місцевості, її ідентичності та сучасної естетики простору, є складним багатоаспектним об'єктом, різні аспекти якого можливо дослідити лише методами дослідження з різних наукових галузей, а загальне розуміння об'єкту можливо досягнути лише у синергії цих методів дослідження;

– *обґрунтовано* теоретичні положення необхідності синергії різнонаукових методів у дослідженні об'єкту, що характеризується як багатоаспектний;

– *запропоновано* механізми застосування наявних у різних наукових галузях методів аналізу історичних руральних ландшафтів у практиці просторового планування;

– *розроблено* структурну модель групування методів дослідження та їх послідовності, згідно якої об'єкт піддається аналізу системно, як об'єкт сучасного просторового планування, в аспекті землекористування, як історичний об'єкт, що є в основі ідентичності місцевості та її культурного потенціалу у розвитку, в тім числі, економічному.

Поглиблено (вдосконалено):

– *методологічні підходи* дослідження сільського простору шляхом впровадження міждисциплінарного підходу з архітектурно-містобудівної, соціологічної та географічної галузей наук;

– *вдосконалено* методи багатофакторної оцінки потенціалу об'єкта у задачах планування функціонально організації.

Набули подальшого розвитку напрями:

– *теорія* просторової організації руральних ландшафтів;

– *методологія* аналізу територій за межами впливу міст на предмет визначення їх потенціалу, що дозволило уніфікувати підходи в моделюванні розвитку руральних ландшафтів з урахуванням збереження культурного ресурсу.

Для вирішення поставлених задач дослідження дисертант використав такі методи дослідження. Методика дослідження передбачає виконання аналізу об'єкту у три етапи, відповідно на рівнях: фундаментальному, загальному і конкретному, і для кожного з етапів обґрунтовано групу методів задля отримання релевантних даних.

На *першому* етапі методами отримання первинної інформації є натурні обстеження, та опитування мешканців. Також застосовано історико-логічний, культурологічний підходи; методи: спостереження, опису та синтезу. Для систематизації отриманих відомостей застосовані загальнонаукові дослідницькі методи – аналіз та узагальнення. Базові дані дослідження об'єкту отримано методом картографічного аналізу історичних карт та сучасних цифрових даних GIS-аналізу.

Найважливішим, комплексним методом розробки проектів, пов'язаних з антропогенним ландшафтом разом із природним ландшафтом, методом, який назвали «системою» з огляду на його універсальність і можливість застосування в будь-якому місці та в будь-якому масштабі було визнано систему «ресурс – валоризація – рекомендації – проект». Водночас, було

визначено методи, що так чи інакше пов'язані з даною системою, серед них: методи просторового розподілу на рівні планування та містобудування (АЛО (пол.- JARK) - (АЛК) (пол.- ZWAK), (АЛК (пол.- WAK)¹, дослідження охорони природи та карти культурної спадщини сіл. Ще одна група методів дослідження стосувалася визначення «ресурсу» і його аналізу. Сюди входили збір і обробка інформації геодезичних мап (історичних і сучасних), з подальшим аналізом цієї інформації.

На *другому* етапі дослідження розглядалася група питань, що стосувалася «валоризації та оцінки» існуючого стану. На *третьому* етапі дослідження передбачається широке застосування геодезичних методів, а також методів, характерних для інших галузей науки, придатних на етапі процесу проектування та подано рекомендації до проектування.

Завершують список методи, що є поза описаною системою, а саме: - громадські слухання, що передбачають участь місцевих мешканців в процесі проектування, - методи, що пов'язані з питанням ідентичності місця та іншими нематеріальними цінностями культурного і природного ландшафту.

Дисертація виконана Пшемиславом Бастером на кафедрі Сільськогосподарської геодезії, кадастру і фотограмметрії, факультету інженерії навколишнього середовища та геодезії Університету сільського господарства в Кракові (Польща).

Ознайомлення з текстовою і ілюстративною частиною дисертації довело, що здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертаційна робота Пшемислава Бастера є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Наукова праця «Синергія методів досліджень руральних ландшафтів», є результатом самостійної праці Пшемислава Бастера і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень.

Підтверджено перевіркою на антиплагіат, що використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 318 сторінок, зокрема основний зміст роботи викладено на 294 сторінках тексту. Робота містить 58 аналітично-ілюстративних рисунків та 1 таблицю, список використаних джерел з 216 назв.

Дисертація «Синергія методів досліджень руральних ландшафтів», за змістом відповідає спеціальності 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури».

---

¹ Дана наукова праця виконана на теренах Польщі, відповідно, впроваджені автором аббревіатурні терміни подано також мовою оригіналу: архітектурно-ландшафтні одиниці - АЛО (пол.- JARK), архітектурно-ландшафтні інтер'єрні комплекси - АЛК (пол.- ZWAK), архітектурно-ландшафтні комплекси - АЛК (пол.- WAK).

Традиційно у вступі автор аргументував актуальність теми дослідження, визначив об'єкт і предмет дослідження, мету і завдання дослідження, охарактеризував наукову новизну та практичну цінність роботи, навів результати апробації дисертації в статтях і на конференціях.

У першому розділі **“Базові підходи в передпроектній аналітиці руральних ландшафтів”** окреслено сутність руральних ландшафтів, узагальнено методи їх вивчення у наукових працях. Сформульовано положення, які характеризують вагомість аспектів історії, культури, ландшафтної архітектури у функціонуванні сучасного села та подано проблематику підходів у дослідженні руральних ландшафтів.

У другому розділі **«Методи визначення «ресурсу» об'єкту дослідження»** обґрунтовано підходи та методи дослідження руральних ландшафтів в частині визначення його ресурсу, окреслено теоретичні базові підходи роботи.

У третьому розділі **«Методи валоризації та оцінки ландшафту»** розкрито можливості валоризації та оцінки руральних ландшафтів у контексті їх узгодження з планованими функціями.

Створення методики оцінки активів історичного рурального ландшафту вирішується застосуванням *багатокритеріального аналізу*, що дозволяє встановити відповідності характеристик ландшафту – природного і культурного, потребам користувачів.

У четвертому розділі **«Методологія обґрунтування проектних рекомендацій»** розкрито положення методології дослідження руральних ландшафтів у контексті їх узгодження та співпраці та можливості аналізу видів оптимізації.

У п'ятому розділі **«Синергія та механізм дії міждисциплінарних методів передпроектного дослідження руральних ландшафтів (на прикладі села Стшельце Великі (Польща)»** викладено основи розробленої методології та апробацію її положень у реальному проектуванні. На прикладі села Стшельце Великі розкрито можливості синергії міждисциплінарних методів дослідження як в теоретичній, так і у практичній площині.

Дослідження об'єкту виконується на двох рівнях. На I рівні аналізується ландшафт в цілому на предмет ландшафтно-просторових та планувальних змін. На II рівні аналізуються особливості функціонування окремих структурних елементів, встановлюються характеристики різних за роллю підпросторів – центральної сільської площі, долинного простору ріки Млинувка, просторів перед окремими об'єктами, як костел, млин та ін.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою. Зміст викладений логічно, грамотно, зрозумілою науковою мовою з правильним використанням специфічної термінології.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Основний зміст та висновки дисертації були висвітлені у 22 наукових працях, з них. 12 одноосібних статей, 3 одноосібні монографії [16; 17; 19]. Опубліковані праці мають наступні показники: 1 стаття у науковому фаховому виданні України бази даних Scopus [1], 15 статей у наукових періодичних виданнях інших держав [2-15], зокрема виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних Scopus [7; 14; 15], розділи у колективній монографії [18], 3 публікації в інших виданнях, що додатково відображають результати досліджень [20-22].

Основні положення та результати дисертаційної роботи були оприлюднені автором у доповідях на 8 міжнародних конференціях та 13 конференціях у Польщі.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання до дисертаційної роботи.

1. Великі масиви тексту бажано ділити на абзаци для кращого сприйняття кожної нової тези (стор.49,50,51,57,98,100).

2. Оцінюючи внесок інших науковців, дець було б дати стисло узагальнюючу характеристику за принципом: проблематика – хто цим займався – основні результати і в кінці на основі цього окресли кого недосліджених питань, які власне і є переліком завдань дисертації.

3. Традиційно кількості завдань відповідає кількість пунктів наукової новизни і кількість загальних висновків, де кожному завданню відповідає пункт наукової новизни і пункт загальних висновків. Тут цього немає.

4. Дискусійним є застосування епіграфів до підрозділів і розділів.

5. Бажано заповнювати сторінки не менш ніж на половину (стор.79,84,94,112,185,186,208,213,216,237,246, 266).

6. Сторінка 103 і 253 відкривається порожньою.

7. Стор.163 – підписи в другій таблиці не перекладені.

8. Ілюстрації вміщено нерівномірно по розділах, немає ілюстрацій в розділах 1 і 2.

9. Оскільки робота представлено по спеціальності 18.00.01, було б бажано підсилити архітектурну складову, особливо у вигляді ілюстрацій 1 і 2 розділів.

Водночас вказані зауваження не зменшують наукового значення дисертації і є порадою для продовження дослідження в цьому напрямку.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора архітектури Пшемислава Бастера «Синергія методів досліджень руральних ландшафтів», виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує важливу народно-господарську проблему руральних ландшафтів.

Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку

підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р.

Здобувач Пшемислав Бастер заслуговує на присудження ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури».

Офіційний опонент:

Доктор архітектури, професор,
професор кафедри
Основ архітектури і архітектурного проектування
Київського національного університету
будівництва і архітектури, нострифікований
доктор хабілітований

Івашко Ю.В.

Підпис доктора архітектури, професора Ю.В. Івашко засвідчую

Перший проректор,
ректор економічних
наук, професор

Шкурманов О.І.